
14 Mayıs Sonrasında Türk Milleti Ne Bekliyordu ve Ne Buldu?

Mehmet Arif Demirer

14 Mayıs'ın Önemi

14 Mayıs günü yapılan seçimler, yeni bir seçim kanunu çerçevesinde, Türkiye'de ilk kez, gerçek anlamda çok partili, *gizli oy – açık tasnif* yöntemi ile düzenlenmişti. 14 Mayıs seçimleri 1923 – 1983 yılları arasında kaydedilen en yüksek oranda katılım (% 89.3) ile gerçekleşmişti. 14 Mayıs seçimlerinin yapıldığı 1950 yılında Türkiye'de ulaşım koşulları son derece sınırlı ve zordu. Nüfusun % 75'inin yaşadığı kırsal alanda doğru dürüst yol ve araç yoktu ! Bu şartlar altında yapılan seçimlere bu ölçüde yüksek oranda katılımın bir nedeni vardı: Türk Milleti'nin 14 Mayıs seçimlerinden beklentileri çoktu, hepsi de acildi. Çünkü insanlar aç ve bi-ilaçlılar. Çok genç yaşta ölüyorlardı. Bkz. "Bizim Köy" M. Makal

11 Mayıs 2005 – atv - Mehmet Barlas'ın programında 14 Mayıs: Ne Getirdi?

Katılanlar:

Nazlı Ilıcak - Eski DP'li, bir zamanlar Refah bugünlerde AK Partili yazar ve gazete sahibi

Oral Çalışlar - Cumhuriyet Gazetesi yazarı

Dr Güngör Uras – Eski DPT uzmanı, iktisatçı yazar

"14 Mayıs neler getirdi?" başlıklı konuda Barlas ilk sözü Nazlı Hanıma verdi.

Nazlı Hanım başladı: "Demokrasi – serbest irade – milli hakimiyet – özgürlükler vs vs"

Oral Çalışlar müdahale etti. Çok kısa bir süre sonra konu değişti ve 14 Mayıs'ın getirdiklerinden uzaklaşarak 27 Mayıs'ın götürdüklerine dönüştü. Hava birden gerginleşti. Kaotik bir tartışma başladı. Barlas müdahale etmek zorunda kaldı ve sözü Güngör Uras'a verdi. İktisatçı Uras da küçümser bir üslup ile 14 Mayıs'ın getirdikleri-

İşadami, Araştırmacı Yazar.

Liberal Düşünce, Cilt:10, No:38-39, Bahar-Yaz 2005, s. 69-90.

ni özetleyiverdi: Marshall Planı'ndan alınan paralarla bir miktar karayolu yapımı... (Dr Uras'a göre DP biraz karayolu yapmış... ¹ Kendisine DPT'de öyle öğretmişler !)

Bu son derece yararlı (!) tartışmadan sonra Barlas konuyu değiştirdi ve 12 Mayıs AIHM kararı öncesi "Ne olacak bu Öcalan'ın hali?" ne geçti.

Yukarıda özetlediğim *sözde tartışma*, 14 Mayıs'ın nasıl tartışılmamasının en son örneğidir. Bu nedenle ben 14 Mayıs'ı tartışırken "Türk Milleti 14 Mayıs'tan ne bekliyordu?" sorusu ile başlayacak ve 27 Mayıs'ı hiç tartışmadan "Umduğunu buldu mu?" sorusu ile noktalayacağım. 27 Mayıs bir başka konudur. 14 Mayıs'ın ufkunda 27 Mayıs yoktur. Açlıktan – ilaçsızlıktan – bulaşıcı hastalıklardan – yolsuzluk-susuzluk- işsizlik-çaresizlik ve **yatırımsızlıktan** kurtulmanın beklentileri vardır.

Mehmet Arif Demirer 12.5. 2005

Radikal Gazetesi Köşeyazarı Nuray Mert – 13 Mayıs 2005 – TRT 1

"1950 – 1960 dönemi de İkinci Tek Partili Dönem olmuştur."

Adnan Menderes: (17 Ekim 1957- Amasya)

"Gelelim 1950'ye ... 1950'de ne oldu?"

... Millet galeyana geldi. Bu galeyanı gördükçe İsmet Paşa onu tepelemeye uğraştı. Senirkent, Aslanköy hadiselerini hatırlarsınız Ninelerimize, bacılarımıza karşı silah kullandı. Çok zayıf bir ümit bile olsa 1950 seçimlerini böylece kazanacağını zannetti. Fakat Türk milleti yapılanları unuttu. **Mahrumiyetlere, iktisadi sefaletle bir son vermek istedi.** Bu azimle hareket etti ve bildiğimiz büyük inkılabı yaptı."

Giriş

1 4 Mayıs için "Demokrasinin Zaferi" gibi olumlu tanımlamalar yapılmıştır. Daha sonra, 14 Mayıs'ta sandık başında kaybedenler bile, 14 Mayıs'tan kendilerine, Türkiye'ye demokrasiyi getirmiş olmak gibi, paylar çıkarmışlardır. Demokrat Parti ise, 1946 – 1950 arasında meydanlarda söylediklerini, seçmenlere vaat ettiklerini, gerçekleştireceklerini teyit ederek çıkmıştır sandıktan. Zafer Gazetesi'nin 14 Mayıs başlığı, bence, en önemli ve ilginç mesajdır: "Türk Milleti Nihayet Beklediği Güne Erişti". Bu mesajı "demokrasi" parantezinde açıklayanlar çoğunluktadır; ben ise 14 Mayıs'a daha değişik bir pencereden bakarak vatandaşın 14 Mayıs günü ne beklediğini ve on yıl sonra beklediğini bulup bulmadığını araştıracağım. Bunu yaparken de şu soruya cevap arayacağım; 14 Mayıs'ta Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ne bekliyordu?

Bu sorunun cevabı kısa ve açıktır: İçinde bulunduğu tahammül edilmez şartlardan bir an önce kurtulmayı. Neydi o "tahammül edilmez" şartlar? Köylerde yaşayan 16 milyon köylünün, 14 milyonu yemeklik yağ ve şeker ile tanışmamıştı. Köyler-

¹ Unuttukları: 40 bin km karayolu ve 8 bin km enerji nakil hattı yanısıra 260 büyük tesis.

² 1946 seçimlerinde yapılanları.

de yaşayan 16 milyon köylünün yolu-suyu-evinde *tek bir pencere camı yoktu*. 1949 çok kurak bir yıl olduğu için Orta Anadolu'da bile açlık tehlikesi vardı.³ Bu 16 milyon T.C. vatandaşı olmayan yolları aşarak ilçe merkezine varabilse dahi sağlık hizmetlerine ulaşmak umudu yoktu çünkü 420 ilçenin hiç birinde küçücük bir sağlık merkezi bile yoktu. 63 il merkezinin 9'unda (toplamın % 14'ünde) tek bir eczane yoktu. Veremden yılda 50 bin kişi ölüyordu. (100 binde 262). 14 Mayıs öncesi Sağlık Bakanı açıklamıştı: "3000 verem hastası verem yatağı bekliyor". Ülkede 3000 verem yatağı yoktu ki! Üç bin verem hastası verem yataklarında yatmakta olan verem hastalarının *ölmesini* bekliyorlardı. 21 milyon nüfustan evinde elektriği olan mutlu vatandaşların sayısı 2.2 milyonu geçmiyordu. Başkent Ankara'da evinde elektriği olmayanlar kent nüfusunun % 40'ı mertebesinde idi.

Bu kısa girişten sonra ekonominin temel göstergelerine bakalım. 1938 yılında 17 milyon nüfus 7 300 bin ton buğday-arpa-mısır üretmişti. Başka önemli miktarlarda üretilen bir gıda maddesi yoktu ama bu üretim ile 1938 yılında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kişi başına yılda 430 kg buğday-arpa-mısır'ı vardı. Kemalist Türkiye'de insanlar hiç olmazsa AÇ değillerdi; 1949 yılında 7 300 bin ton 4 500 bin tona inmişti – kişi başına 220 kg. 1945 – 1949 dönemi ortalaması ise 5 060 bin ton idi, kişi başına 250 kg.

Görüldüğü gibi Savaş sonrası Türkiyesi, Atatürk'ün son, Cumhuriyet'in 15 inci yılının tahıl üretiminin % 58'i (250/430 = 0.58) düzeyinde idi. Bu durum bölgesel olarak AÇLIK demektir. Bölgesel açlık, yol-araç ve akaryakıt yetersizliğinden bölgelerarası büyük ölçüde buğday taşınması mümkün olmadığından, giderilemiyordu.

Birinci Sanayi Planı Yatırımlarından Yatırımsızlığa ...

1934-1938 arasında on yaşındaki Türkiye Cumhuriyeti bir sanayileşme atılımını başlatmış ve 20 fabrika kurmuştu. Bkz. Tablo I. Bununla yetinmeyen on beş yaşındaki Türkiye Cumhuriyeti, 1938 yılında 26 büyük tesis ve 30-40 ortaboy-küçük yatırım projesinden oluşan muhteşem bir kalkınma planını Atatürk'e onaylatmış ve kolları sıvamıştı. Bkz. 19 Eylül 1938 ULUS Gazetesi (Arka Kapak) ve Tablo II. 10 Kasım (1938) – 14 Mayıs (1950) arasında 1938 Planı'nda öngörülen 26 büyük tesisten ancak beşi gerçekleştirilebilmiş, 100 bin ton/yıl kapasiteli sentetik benzîn-motorin tesisi yerine Batman'da 8 bin ton/yıl kapasiteli (komik bir ölçek) petrol rafineriği kurulabilmişti:

10 Kasım – 14 Mayıs arası gerçekleştirilen 5 tesis şunlardı
 1943 – Sivas Çimento Fabrikası – Makine ve teçhizatının siparişi Alman şirketine
 1938 yılında verilmiş ! *Emrivaki yatırım*
 1948 – Çatalağzı termik santrali – Kredisi Savaş öncesi kesinleşmiş. Yapımcı İngiliz firması Savaş sonrası kendi hükümetinden krediyi almış, gelmiş tesisi kurmuş.

³ Bkz. *Bizim Köy* ve *Varlık* Dergisi Aralık 1949 – Yaşar Nabi (Ek – 1)

Zoraki yatırım. Krediyeye dahil olmayan Enerji Nakil Hatları kurulamadığı için 1948 – 1951 yıllarında üçte bir kapasite ile çalışmış – İstanbul elektriksizlikten kıvrınırken ve İstanbul’a elektrik üreten Silahtarağa santraline kömür sağlayabilmek için çimento fabrikalarının kömürünü sınırlandırırken (çimento üretimini düşürerek).

1947 – Rize Çay Fabrikacığı – Zihni Derin adında bir kişinin kişisel başarısı.

1948 – Filyos Ateş Tuğlası Fabrikası

1946 – Ankara Uçak Motorları Fabrikası ! 954 yılında Türk Traktör fabrikasına dönüşecek. Bu fabrika 1947 yılında üretime başlamış, 1949 sonuna kadar 25 motor montajını tamamlamıştı ! O tarihte dünyanın en pahalı motorları...

1938 Planı’nda 4 şeker fabrikası (2’si Doğu’da) öngörülmüştü. Bunların bir teki bile kurulamamış, Başbakan Hasan Saka 18.9.1948 günü Anadolu Ajansı’na yaptığı açıklamada arzın 100 talebin 160 bin ton olduğuna işaretleyerek, fabrika kurulamadığı ve ithalat yapılamadığı için, tüketimi kısmak amacı ile 100 kuruşluk şekere 60 kuruş zam yapmak zorunda kaldıklarını söylemişti.Ek-2. Bu açıklama 1939-1949 döneminin yatırımsızlığının en önemli belgesidir.

1949 yılının ithalatı 813 milyon lira (290 milyon Dolar), dış ticaret açığı ise 42 milyon Dolar idi. İthalatın % 32’si (93 milyon Dolar) kumaş-buğday-un-şeker-derikereste-kağıt gibi ham maddesi ülkede yeterli miktarda bulunan sanayi ürünlerine ayrılmıştı. Bu miktar gereksiz ithalat dış ticaret açığının 2.2 katına eşitti.

Savaş’tan 250 milyon Dolarlık altın ve döviz rezervi ile çıkan Türkiye’nin 13 Mayıs akşamı 122 ton 800 kilo (139 milyon Dolar) altın rezervi ve *eksi* 13 milyon Dolar konvertible döviz rezervi kalmıştı. Üstelik 1946-1950 arasında 391 milyon Dolar dış kaynak kullanılmıştı.

3 Mayıs 1950 günü Başbakan Günaltay radyo konuşmasında Dünya Bankası’ndan uzmanlar istediklerini ve bu uzmanlar geldikten sonra bir Devlet Planı yapacağını açıklamıştı:

“... Devlet Planı’nı hazırlamak üzere de Amerika’dan tanınmış iki mütebassis yakında memleketimize gelecektir...” (Barker Heyeti ve Raporu)

“Milli ekonomimizin temelini teşkil eden zirai istihsal konusu, devletçe işin ehemmiyetiyle mütenasip bir itina ile ele alınmıştır. Bu yoldaki çalışmaların verimli olabilmesi için beş yıllık bir zirai kalkınma planı yapılmıştır...”

İşte on bir yılda sadece beş tesis kurunca pili bitmiş, hastalıktan bunalmış, aç ve bi-ilaç bir ülke: Türkiye Cumhuriyeti’nin 13 Mayıs akşamı içinde bulunduğu durum.

14 Mayıs günü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları işte bu şartlardan kurtulmak istiyorlardı ve CHP Hükümetleri ile bunun mümkün olamayacağına inanmışlardı. 14 Mayıs günü % 89.3 oranda yüksek bir katılımı sandık başına gittiler ve kendilerini bu şartlara mahkum ve hapseden eden CHP’den kurtuluverdiler. Bu olaya sadece “demokrasi özlemi” şeklinde bakmak eksik olur.

On Yıl Sonra Türk Milleti Umduğunu Bulmuş muydu?

Elimizde iki Tablo var: Tablo I ve Tablo II. Tablo I'de on yaşındaki Türkiye Cumhuriyeti'nin 1934-1938 döneminde (tevsiler dahil) fiilen gerçekleştirdiği 21 sanayi tesisi yanısıra 1938 yılında hazırlanan yeni kalkınma planındaki hedefler gösterilmiştir: 26 büyük tesis, ulaştırma sektöründe önemli satın almalar ve ortaboy ölçekli sair projeler. Üçüncü sütunda ise 1939-1949 yılları arasında fiilen gerçekleştirilen beş sanayi yatırımı ile bir küçük tecrübe rafinerisi verilmiştir.

1939-1945 döneminin savaş nedeni ile 'yatırımsız' kaldığını kabul etsek bile, 1946-1950 arasında, dört buçuk yıl, sadece dört⁴ fabrika kurulmuş olmasını açıklamak zordur. Ayrıca 1934-38 arasında eskileri tevsi eden ve yeni fabrikalar kuran Türkiye dönem sonunda sanayine 21 modern fabrika eklemiştir. Bu, oransal olarak (mevcutlarla kıyaslandığında) çok büyük bir atılımdı. Aynı Türkiye 1938 yılında kendi kalkınma planını kendisi yapabiliyordu. Yurtdışından uzman getirtmemiştir.

1949 yılı sonunda ise kalkınma planı için dahi Dünya Bankası'ndan uzmanlar talep edilmişti. Yatırımsızlık en çok ithalatın bileşiminde görülüyordu: Buğday, un, şeker, kereste gibi gereksiz ithalata 93 milyon Dolar, toplam ithalatın % 32'si ayrılmıştı. Döviz ise son derece sınırlı idi.

14 Mayıs'tan sonra ise hemen her şey tamamen değişti ve Türkiye yatırım yapmaya başladı. Hangi sektörlere ne kadar yatırım yapıldığını ise aşağıdaki tablo az da olsa açıklamaktadır:

Kamu Yatırımları: Yaklaşık 19 Milyar TL

	Sektör	Yatırım Tutarı Milyon TL
1	Karayolları – Yapım, İyileştirme ve Bakım	3 500 (% 18.4)
2	Limanlar (11) + Hava limanları (5) + Hububat Siloları	1 100 (% 5.8)
3	PTT – TCDD-THY ve Denizcilik Bankası Yatırımları	900 (% 4.7)
	Altyapı + Ulaştırma	5 500 (% 28.9)
	Karabük Tevsi Yatırımları + Çimento Fabrikaları	1 400 (% 7.4)
4	Enerji (Termik ve Hidrolik Santraller) + ENH'lar	3 500 (% 18.4)
5	Altyapı + Ulaştırma + Çelik-Çimento + Enerji	10 400 (% 54.7)
6	Şeker Fabrikaları	500 (% 2.6)
7	Diğer Sanayi Yatırımları (Kağıt-Tekstil-Metal vs)	1 100 (% 5.8)
8	Tarım – Sağlık – Eğitim	7 000 (% 36.9)
	Toplam	19 000 (% 100)

Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Tablo IV

⁴ Sivas çimento fabrikası 1943 yılında kurulmuştu – makine ve teçhizatı Alman firmasına 1938 yılında sipariş edildiği ve Alman firması bunları savaş ortasında teslim ettiği için.

Özel Sektör Yatırımları: 19 milyar TL

Özel sektör yatırımlarına birkaç örnek:	Bunlara 1961-1965 arasında kurulan büyük sanayi işletmelerini de eklersek ortaya Türkiye sanayinin tarihçesi çıkar. Birkaç örnek:
ARÇELİK (1955),	Surtel Kablo (1964)
OTOSAN (1959),	Gamak (1961)
Türk Demir Döküm (1958),	Coca Cola – Pepsi Cola (1964),
DYO (1954),	Pimaş (1963),
Marshall (1954),	Skoda (Bugün EFES grubunun öncü kuruluşu 1961),
ÇBS (1954),	Deutz (1964),
Rabak (1957),	Alarko (1963),
ECA (1958),	Ergür Kablo (1964),
Eczacıbaşı İlaç (1952),	Habaş (1964),
Eczacıbaşı Seramik (1958),	AYGAZ (1962),
Pfizer İlaç (1957),	Goodyear (1963),
Ünilever –Vita/Sana (1953),	Polisan (1964),
Mutlu Akü (1958),	Göktepe (1962),
Türk Traktör (1954),	YTONG (1965),
Kale Kilit (1953),	Türk-Siemens(1964)
Mannesmann Boru (1957),	
ÜLKER (1954),	
TAMEK (1955),	
Ankara Makarna (1956),	
Kaleseramik (1958),	
Pireli (1960),	
Altınyıldız (1952),	
BOSSA (1956),	
Sezak (1958),	
VAKKO (1960)	
Görüldüğü gibi günümüzün en büyük kuruluşları 14 Mayıs - 27 Mayıs arasında kurulmuşlardır.	

Sonuç

Aşağıda çok özet bir tablo ve kişibaşına göstergelerle, T.C. vatandaşının 13 Mayıs akşamı kurtulmak istediği şartları, bu şartların 27 Mayıs'ta ne ölçüde değişmiş olduğunu ve 1965 sonunda, 27 Mayıs'ta devam eden yatırımlar da üretime geçtikten sonra, değişimin son aşamasını veriyorum:

	Sektör	birim	1949	1960	Artış %	1965 %	Artış
	Nüfus	bin kişi	20 359	27 750 ⁵	36	31 400	
1	Buğday üretimi	kg	124 ⁶	305	146	271	
2	Arpa üretimi	kg	61	133	118	105	
3	Mısır üretimi	kg	36	39	8	30	
4	Pancar üretimi	kg	40	158	296	103	
5	Evlerde ve İşyerlerinde elektrik tüketimi	kwst	4.6	16.7	263	26.2 ⁷	470
6	Ülke genelinde brüt elektrik üretimi	kwst	36	101	181	158 ⁸	339
7	Şeker Üretimi	kg	5.6	23.2	314	16.6 ⁹	
8	Çimento Üretimi	kg	19	73	284	103 ¹⁰	442
9	Çelik Üretimi	kg	3.4	7.8	129	24.2 ¹¹	612
10	Bez (Pamuklu) üretimi	mt	5.4	19	252	19	

Bu tablo Türkiye'nin 13 Mayıs 1950 akşamından 26 Mayıs 1960 akşamına kadar ne ölçüde büyüyerek geldiğini gösteriyor. 27 Mayıs sonrası yatırımlarda frene basılmasaydı 1965 göstergeleri çok daha iyi olabilirdi ma yine de elektrik, çimento ve çelik göstergeleri 1960 yılından daha yüksek. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı 11 Kasım 1938- 13 Mayıs 1950 arasında yaşadığı kabustan kurtulmuştur. Yani çaresizlikten, bulaşıcı hastalıklardan, ilaçsızlıktan, *yatırımsızlıktan* kurtulmuştur. Bir başka kabus, 27 Mayıs, ülkenin beş yıl yavaşlamasına ve zaman kaybına sebep olmuştur. 1960-1965 arasında özellikle özel sektör yatırımları ise artan bir tempo ile sürmüştür.

DİE'ye göre Büyük Sanayi İşyerleri

	Büyük İşyerleri	1950 - 1955	1955 - 1959	1950 - 1959	1960 - 1963
1	Kamu Sektörü	48	57	105	14
2	Özel Sektör	556	784	1 340	567

Kaynak: DİE Yayını No. 1352 "Sanayi ve işyerleri Sayımı – İmalat Sanayi – 1964"

1965 Türkiye'si'nin 5 milyon ton kapasiteli üç modern petrol rafinerisi, 5 milyar kilowattsaat elektrik enerjisi üreten santralleri, 4 milyon ton çimento üreten 19 çimento fabrikası ve yılda 1 milyon ton çeliğe merdiven dayamış iki entegre çelik tesisi vardır.

⁵ Çok yüksek bir nüfus artışı yaşanmıştır. 1949 yılına kıyasla % 36

⁶ Günde 340 gr

⁷ 27 Mayıs'ta devam eden enerji yatırımları tamamlanmış, elektrik üretimi 1960 yılına kıyasla daha yüksek bir düzeye ulaşmıştır

⁸ 27 Mayıs'ta devam eden enerji yatırımları tamamlanmış, elektrik üretimi 1960 yılına kıyasla daha yüksek bir düzeye ulaşmıştır

⁹ Şeker üretimi 1960 yılına kıyasla bir miktar gerilemiştir

¹⁰ 27 Mayıs'ta inşa halindeki 5 fabrika üretime geçtiği için kişi başına üretim de artmıştır

¹¹ Karabük 381 bin tona ulaşmış, yeni devreye giren Erdemir de ilk yılda 6 ayda 378 bin ton saç üretebilmiştir

1950 – 1960 arasında tamamlanmış ya da temeli atılmış en önemli beş sektörün üretiminde 15 yılda kaydedilen büyüme

	Sektörler	1950	1960
1	Çelik <i>bin ton</i>	76	759
2	Çimento <i>bin ton</i>	395	3 238
3	Elektrik <i>miyon kwst</i>	790	4 953
4	Petrol Ürünleri <i>bin ton</i>	8	3 384
5	İlaç <i>kg altın</i>	1 673	36 079

Karayolları, liman ve hava limanları, hububat siloları yeterlidir. Her ilçesinde bir Sağlık Merkezi (20 yataklı hastane), güçlü bir yerli ilaç sanayi, gelişmekte olan otomotiv sanayii vardır. ANADOL 1966 yılında ile yerli Türk otomobillerini trafiğe çıkaracaktır. 13 Mayıs çok gerilerde kalmıştır. Açlık ve bulaşıcı hastalıklar gibi konular unutulmuştur...

Şimdi, ilk soruya geri dönüyorum: Türk Milleti umduğunu buldu mu? Bence buldu. Şöyle ki; 14 Mayıs günü % 89.3 katılımı önce CHP iktidarından kurtuldu. 1954'de % 88.6 katılımı Demokrat Parti'ye "Devam et" dedi. Bu iki seçimde DP sırası ile % 53.63 ve % 56.6 oy aldı. % 56.6 siyasi tarihimizin en yüksek oyudur. 1957'de katılım % 76.6'ya düştü. CHP 173 milletvekili kazandı. "İktidar oldum" sandı. 1957-1960 arasında CHP ihtilal ortamı oluşturdu ve profesyonel darbeciler 27 Mayıs sabahı Ankara ve İstanbul radyoevlerini ele geçirerek millet adına (?) bir darbe yaptılar. 6 Ocak 1961 günü Kurucu Meclis açıldı, İkinci Cumhuriyet ilan edildi. Kurucu Meclis'in 272 kişilik sözde seçilmiş Temsilciler Meclisi'nde 222 CHP'li, 25 CKMP'li SIFIR DP'li üye vardı.

16-17 Eylül 1961 idamlarından sonra bir seçim yapıldı. Katılım % 81 idi. CHP % 36.7 oy ile 173 milletvekili çıkardı. DP mirasçıları (AP + YTP) toplam olarak % 48.5 oy topladılar. Bu iki partinin milletvekili sayısı 223 idi. CKMP'nin oylarında da bir miktar DP miras oyu vardı.

1965 yılında CHP, 1950 ve 1954 seviyelerinin de altına düştü: % 28.7. (Milletvekili sayısı 134!) AP + YTP ise % 56.6 (DP'nin 1954 seviyesi) ile toplam 259 milletvekili çıkardılar. Bir süre sonra YTP, AP'ye katıldı.

Özetle; Türk milleti umduğunu bulmuş olmalı ki, Türk siyasi hayatında DP'ye verdiği en yüksek oyu (1954) 1965 seçimlerinde onun mirasçısı iki partiye verdi: "Kaldığı yerden devam edin" diyerek. DP karşıtı CHP ise DP'ye karşı en düşük oyu (% 34.8) 1954 yılında almıştı. Mirasçılara karşı en düşük oyu da 1965 yılında aldı: % 28.7.

Seçimlerde Partilerin Aldıkları Oylar

		DP	CHP	Bölükbaşı
1	1950	% 53.63	% 39.90	% 3.1
2	1954	% 56.60	% 34.80	% 4.8
3	1957	% 47.30	% 40.60	% 7
		AP + YTP	CHP	CKMP
4	1961	% 48.50	% 36.70	% 14 ?? ¹²
5	1965	56.60	% 28.70	% 2.2

Türk milleti umduğunu bulmuş olmasa idi sandıktan bu sonuçlar çıkar mıydı?

EK - 1

Korkunç Bir Hakikat

Ağzımızdan düşürmediğimiz bir söz var: “Memleket kalkınması.” Herkes kendi sahasına ve ihtisasına göre, memleket ihtiyaçlarının bir tarafını ele almış; kalkınmanın ancak o yolda yapılacak ıslahatla mümkün olacağına inanıyor. Bu arada, güzel, mükemmel işler ve projeler yapıldığına da şahit olmuyor değiliz.

Mesela kömür havzasının modernleştirilerek istihsalinin iki misline çıkarılması işi ele almıyor, mesela limanlarımızın Nuh Nebi’den kalma iptidai hallerinden kurtarılarak gerçekten “liman” sözünün ifade ettiği manaya uygun bir hale sokulması davası yürütülüyor, mesela göllerin kurutulması veya kuru bölgelerin sulanması işleri yanında, su kuvvetinden faydalanılarak memleketin elektrikleştirilmesi üzerinde önemle duruluyor, madenlerimizin yerlerinin tespiti ile rasyonel bir şekilde işletilmeleri imkanları inceden inceye tetkik ediliyor, yeni yeni sanayi şubelerinin kurulması, kara ve deniz ulaştırma yollarımızın ıslahı için araştırmalar yapılıyor.¹³

Bütün bunlar iyi güzel, âlâ, aliyülâlâ ! Bütün bu projeler inşallah bir gün hakikat olur da, memleketin biraz olsun yüzünü güldürür.¹⁴ Ama beri yanda, ihmal ettiğimiz, hatırımıza getirmediklerimiz, unuttuğumuz çok acı bir yurt gerçeği var, bütün bu tasavvurlar, tetkikler, araştırmalar, vaatler arasında ona küçük de olsa bir yer verildiğini pek göremiyoruz. O da Orta Anadolu köylüsünün bugün karşılaştığı açlık tehlikesidir.¹⁵

Açlık derken, heyecan mahsulü mübalağalı bir söz sarfetmediğimize tam bir emniyet var. Orta Anadolu köylülerinin büyük bir kısmı, açlık dediğimiz korkunç ve yüzsüz kızartıcı faciayı yaşamaktadır. Bu müthiş hadisenin serpintilerine ara sıra gazetelerimizde rastlıyoruz. Mesela Orta Anadolu’dan iş bulmak ümidiyle Çukurova’ya akın eden köylülerin hazin macerasına, bir muhabir telgrafı zaman zaman şöyle bir dokunup geçiyor.

Beş-on kuruş biriktirip köylerine bir çuval unla dönmek için “dayan dizlerim dayan” deyip haftalarca yürüyerek Adana’ya varanların sayısı bir aralık o kadar kabar-

¹² % 14 oyun içinde DP “miras” oyları var. En az % 7

¹³ 1949 yılı sonunda yazar projelerden, araştırmalardan söz ediyor. Somut bir yatırımdan bahsedemiyor. Çünkü basit bir şeker fabrikası kuracak kadar dahi (30 milyon TL – 10 milyon Dolar) kaynak yok.

¹⁴ Bir gün geliyor, DP’nin gerçekleştirdiği yatırımlar sayesinde milletin yüzü gülüyor o da oyunu esirgemiyor: İki kez % 56.60 (1954 ve 1965)

¹⁵ Milyonlarca Orta Anadolu köylüsünün açlık sorunu ile ilgilenilmiyor.

mıştır ki, gündelikler dörtte bire kadar düşmüş, gelenlerin çoğu, değil bir şey, biriktirebilmek, kendi boğazlarını bile çıkarmaktan aciz kalarak melil, mahzun geri dönmüşlerdir.

Kıtlıktan zarar görmüş köylülere yapılan yardımlar hakkında bir an için yüreklerle su serpen haberler ise, ne yazık ki, işin içyüzünü bilenlerin, kan ağlayan kalpleri ne merhem olamıyor. Ev başına dağıtılan 150 kilo tohumlukla, her ailenin ihtiyacı olan en az beş yüz kilo tohumluk ve en az bin kilo yiyecek arasındaki bire on nispetinin dehşeti, bizi ne kadar düşündürse yeridir.

Küçük bir zelzelenin felakete uğrattığı dört – beş yüz aile karşısında, memleket ölçüsünde bir hareket başlar, alaka uyanır, yardımlar toplanır. Fakat memleketin en az dörtte birini tesir sahası içine almış olan bu korkunçluk kıtlık felaketinin, böyle ani ve şiddetli bir darbe halinde vukua gelmiş olmaması, hadisenin dehşetini galiba bize layıkıyla hissettiremedi ki, yurdun hiçbir tarafında, hatta en varlıklı kısımlarında bile bu acı dertle uğraşan en küçük bir teşebbüse şahit olamıyoruz.

Bu memleket, tarih boyunca çok kıtlık facialarına uğramış, sosyal alakanın mevcut olmadığı, ulaştırma imkanlarının pek kıt bulunduğu devirlerde bu çeşit felaketler, on binlerce insanın ölümüyle neticelenmiştir. Hiçbir istatistiğin, doğumları ve ölümleri kaydetmediği devirlerde, böyle büyük içtimai facialar tarihe bile geçmeden mazi dediğimiz gayya kuyusunun içinde kaybolup hafızalardan tamamıyla silinmiştir.

Bugün medeni bir milletiz veya öyle kalmak iddiasındayız. Şu halde böyle korkunç bir realiteyi, kendi realitemizi, Ortaçağlık bir alakasızlık uyuşukluğu içinde seyredermeyiz. Her fırsatta milli mefahirden bahseden, milliyetçi olduklarını ağızlarından düşürmeyen vatandaşlarımızı, milli vazifelerin bu en mukaddesi karşısında ortarlarda göremiyoruz. Bu ne acı bir hakikat !

Bir yanda milyonlarca, evet, kelimedede mübalağa yok, milyonlarca vatandaşımız, yarını nasıl bulacağını düşünerek çoluk çocuğuyla birlikte otlar ve ağaç kökleri stokunun eridiğini hüznüyle seyrederken,¹⁶ öte yanda muazzam limanlar, son model fabrikalar, maden işletmeleri, göl kurutmaları gibi büyük projeler, bütün bu medeni ve mükemmel projelerin bir tezat halinde beyinlerimizi nasıl yakmıyor, anlamıyorum.

İstiyoruz ki, resmi ağızlar bizi teskin etsin, bu tehlikenin önleneyeğini bize temin etsin. Kıtlık felaketine uğrayanların sayısını, bunların bir sene için ihtiyaçları olan yiyecek ve tohumluk buğday miktarını, bize gerçek rakamlar halinde bildirsın ve bu ihtiyaçlarını ne suretle temin edeceklerini bütün tafsilatıyla anlatarak bize yanıldığımızı ikna etsin.

Eğer bu kadar geniş bir yardımı, banka borcu olarak değil, kendilerinden tahsil edilmiş vergilerin, onlara, bu seneye mahsus olmak üzere geri verilmesi şeklinde karşılıksız olarak yapmaya bütçe imkanlarımız müsaade etmiyorsa, böyle bir felakete karşılaştığımızı bütün dünyaya ilan edelim. Marshall Planı'nın, Birleşmiş Millet-

¹⁶ Bu facianın mahallinde tespit edilmiş ve hiç hayal karışmamış hikayesini pek yakında Mahmut Makal'ın "Bizim Köy"ünde okuyacaksınız

ler'in, Avrupa Konseyi'nin, Milletlerarası Banka'nın¹⁷ yardımlarını isteyelim. Bizim bu derece kayıtsız kaldığımız bu hadise karşısında, hakiki mahiyetini öğrenmek fırsatını verirsek, emin olunuz ki, medeni dünya harekete geçer. Bize istediğimiz yardımı hatta fazlasıyla bulup verir.

*Korkunç olan şey, elimizden bir şey gelmemesi değildir, asıl bu kadar büyük bir milli felaket karşısında elimiz kolumuz bağı, hareketsiz ve alakasız kalışımızdır. Milyonlarca insanımız açlık işkencesi içinde kıvrılır, ölüm tehlikesiyle burun buruna yaşarken, kalkınmadan bahsedebilenlerin vicdan huzuruna şaşmamak elden gelmiyor.*¹⁸

Yaşar Nabi Nayır

EK - 2

18 Eylül 1948

Başbakan Şeker Fabrikası Kurulamadığı ve İthalat Yapılamadığı İçin % 60 Oranında Zam Yapıldığını Açıklıyor

Ankara, 18 (A.A.) Başbakan Hasan Saka Anadolu Ajansına aşağıdaki beyanatta bulunmuştur.

Bir taraftan dahili *istihsal ile istihlakimiz arasında bir abenk ve muvazene sağlamayı* ve diğer taraftan milli savunmamızın devam edegelen fevkalâde masraflarını karşılamayı imkân altına almak üzere hükûmet, yeni şeker istihsal kampanyasının henüz başladığı şu sırada cari şeker fiyatlarına bir *miktar zam* kararını almak zorunda kalmıştır.

Konunun her yönden aydınlanabilmesi için yurtdaşlarımıza aşağıdaki izahatın ve rakamların arz ve iblâğında lüzum ve fayda bulmaktayım.

İkinci dünya harbinden evvel memleketimizdeki şeker istihlâki ortalama olarak 80 bin ton ile 100 bin ton arasında temevvüç etmekte (dalgalanıyordu) idi. Bunun çoğunu dahilde kendi fabrikalarımız istihsal ile karşılamakta ve bakiyesini hariçten getirebilmekte idik. Harbin devam ettiği müddet zarfında da bir yandan fabrikalarımızın azami verimle çalışmaları ve öte yandan gelir temini zaruretleriyle *müterafik olarak harekete getirilen fiyat mekanizmasıyla*¹⁹ ihtiyacımızı, kemiyet bakımından hakiki sıkıntı ifade edecek bir durum hasıl olmadan, dahili istihsal ile karşılamak mümkün olabildi. Ancak 1947 yılında istihlâk edilen şeker miktarı, mümasil maddelerin fiyat seviyesi içinde şeker fiyatlarının müstehlik lehine arzettiği nisbî düşüklüğün de tesiri ile, birdenbire bir evvelki yılın 85 bin tonu yerine 150 bin tona kadar yükseldi ve böylece evvelki senelerden müdevver şeker stoklarımız erimiş bulundu. Bu miktar, kolaylıkla anlaşılacağı üzere normal yıllara ait istihlâkin ve müesses fabrikalarımızın istihsal kapasitelerinin bir buçuk mislini aşan bir had ifade eylemektedir.

İçinde bulunduğumuz 1948 yılına gelince: mayıs ayına kadar vukubulan 4 aylık satışlarımız 50 bin tona yaklaştı. Gerek bu satış temposu ve gerekse mayıs ayının

¹⁷ Dünya Bankası

¹⁸ Bu Yazı 1949 Yılı Aralık Ayında Varlık Dergisinde yayımlanmıştır.

¹⁹ Şeker fiyatları 30 kuruştan 500 kuruşa yükseltilmiştir

ilk on beş günü içinde, türlü sebeplerle, daha mütezayit bir seyir gösteren satış hacmi bizi yeni istihsal kampanyasının başlangıç tarihi sayılabilecek olan eylül ayı başına kadar, 1947 yılı vasatı aylık istihlâkını aşmamayı hedef tutan, bazı takyidi tedbirler almaya sevk etmiş bulundu. Buna rağmen sekiz aylık devre zarfındaki şeker satışları 94 bin ton civarında olmuştur. Eylül başından beri alınan 17 günlük siparişler de hesaba katılırsa bu miktar halen 105 bin tonu aşmıştır. Şu hale göre sene sonuna kadar 160 bin tonu da geçecek olan bir satış ve istihlâk hacmini kabul etmek lâzımdır. Halbuki yeni istihsal devresi içinde istihsalimizin şimdiye kadar hiç bir yıl erişilmediği seviyeye çıkarak 100 bin tonu aşacağı umulmakta olmasına rağmen bu miktarın gelecek 1949 yılı eylülüne kadar istihlâkimizi karşılayamayacağı ve elli altmış bin tonluk bir açık ile karşı karşıya bulunacağımız meydandadır.

Hemen arz etmeliyim ki vatandaşlarımızın daha fazla şeker yemesini sevindirici bir olay olarak kabul etmek tabiidir. İstihsalimizi kısa bir devrede sarfiyatı karşılayacak bir seviyeye ulaştırmak imkânları elde edilebilse veya az fedakârlıkla hariçten şeker temin etmek mümkün olsaydı istihlâkin daha fazla artmasını da temenni ve teşvik etmek yerinde olurdu.

Ne çare ki yeni fabrikalar kurulması, herkesçe bilindiği gibi maddi imkânlarla ve zamana ihtiyaç gösteren ve bin bir mübrem ihtiyaçlar arasında mütalâa edilmesi lâzım gelen bir iştir. Hariçten getirmek ise dış tediye müvazenesiyle ilgili ve döviz durumumuzun imkânlarıyla mukayyettir.

Dahili istihsalini arttırması emrinde şimdilik sizlere söyleyebileceğim Adapazarında 15 bin tonluk bir şeker fabrikasını sağlayacak imkânları tahakkuk ettirmek yolunda olduğumuzdur. Bunu diğer fabrikaların takip etmesi ve böylece istihlâkin kendi istihlâkimizle temin edilmesi de hedeflerimiz arasındadır.

Hariçten şeker ithali mevzuunda yukarıdaki izahatime eklenebilecek noktalar da şunlardır: *Bu yıl hariçten ithal etmek zorunda kaldığımız 30 bin ton şeker için 3 milyon 238 bin Dolar ve 330 bin Sterling ödedik.*²⁰ Kendi ihtiyaçlarını ölçülü tutarak bize dolar mukabili şeker satışı yapıldığı bir vakıdır. Bütün bu malûmatın ışığı altında durumu 1949 yılı bütçe müzakereleri vesilesiyle bir kere daha mütalâa eden hükûmet, her vatandaş tarafından müsavi miktarda istihlâk edilmeyen şekerin tevzi sistemindeki müşkilâtı da göz önünde tutarak, istihsal kapasitemizi, istihlâk hacmini türlü zaruri maddeler için dövize olan ihtiyaçlarımız yanında mahdut imkânlarımızı ve nihayet içinde bulunduğumuz şartlar karşısında Milli Savunmanın içtinap edilmez fevkalâde masraflarını inceden inceye tetkikten geçirmiş ve neticede *ölçülü bir fiyat zammı*²¹ iltizam zaruretini hisseylemiştir. Aziz vatandaşlarımızın şeker ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ödeyecekleri farkın bize sağlamakta olacağını yukarıdanberi arz ve izaha çalışacağım bütün bu imkânları takdirde büyük bir anlayış göstereceklerine samimi olarak inanmaktayım. YORUM VE KÜÇÜK BİR HESAP: 1948 yılında kilosuna 43 kuruşa şeker ithal edilmiş. Fabrikalar şeker üretimine başlamak üzere ve

²⁰ İthal şekerin paçal birim maliyeti: 43 krş/kg

²¹ Ölçülü zam % 60! 1942 yılında şeker fiyatının 120 kuruştan 500 kuruşa çıkarıldığı (% 316) hatırlanacak olursa % 60 oranında zam gerçekten "ölçülü"...

üç ay içinde 100 bin ton şeker üretilecek. Demek ki, acil bir durum yok. 60 bin ton açık 1949 yılının ikinci yarısında yaşanacak. O zamana kadar ithalat yapılabilir, fabrika bile kurulabilir. Eskişehir fabrikası 10 ayda kurulmuş. 60 bin ton şeker ithal edilerek, kiloda 57 kuruş karla (maliyet 43 kuruş, satış fiyatı 100 kuruş – vatandaş kilosu 100 kuruştan 160 bin ton şeker almaya hazır) 34 milyon lira kar edilebilir. 34 milyon lira ile yeni bir fabrika kurulabilir; 1952 – 1956 döneminde 11 fabrika için 414 milyon lira harcanmış.

Bütün bu hesaplar ortada iken, *Hükümet % 60 zammı tercib etmiştir:*

Varsın vatandaş 60 bin ton az şeker yesin!

Başbakan Hasan Saka'nın bu açıklaması 1939-1949 döneminin *yatırımsızlığını* ve 14 Mayıs öncesi hükümetlerin bu konudaki ilgisizliğini açıklayan *en tipik ve önemli belgedir.*

17 Kasım 1937 günü Pertek'de ATATÜRK "20 Şeker Fabrikası" demişti. 1938 Kalkınma Planı'nda, ikisi Doğu'da olmak üzere, 4 şeker fabrikası öngörülüyordu. 1948 yılının sonuna doğru ise Hükümet, arz-talep dengesini ancak ölçülü bir (% 60 oranında) zamla sağlayabileceğini açıklıyordu. Bu, 160 bin ton şeker tüketmek isteyen vatandaşların 60 bin ton daha az şeker tüketmeleri sonucunu getiriyordu. 1952-1956 arasında gerçekleştirilen 11 şeker fabrikası ile 27 Mayıs'ta inşa halindeki 2 fabrikayı küçümsemeye çalışanlar olmuştur: Propa-ganda fabrikaları, demişlerdir, Başbakan Saka'nın bu ölçülü zam açıklamasını unutarak...

TABLO I -Türkiye 1934 – 1938 Döneminde 21 Sanayi Tesisini Başlatmış, en önemlilerini tamamlayarak hizmete sokmuş, 1938 yılında yeni bir Kalkınma Planı hazırlamış ve Atatürk'ün onayını alarak (17.9.1938) uygulamaya geçmişti, Sivas Çimento Fb siparişi verilmişti.1939 – 1949 Döneminde 26 Tesisten beşi ve Batman Rafinerisi gerçekleşmiştir .

14 Mayıs'ta Plan yapmak için Dünya Bankası uzmanları bekleniyordu. Bir Plan YOKTU !

	T.C. 1. Sanayi Planı Yatırımları - gerçekleşmiş	1938 Kalkınma Planı Yatırım Hedefleri	1939 – 1949 Döneminde Yatırımlar - gerçekleşmiş
1	İstanbul Şişe Cam Fabrikası	1 - ALTYAPI 4 Liman	ALTYAPI 1 adet iskele (Ereğli) inşa halinde (i.h.)
2 3 4	İzmit Fabrikaları: Kağıt Fabrikası Klor ve Süt Kostik Fab. Süper Fosfat Fab.	2 - ELEKTRİK ENERJİSİ 2 Termik Santral 300 km Enerji Nakil Hattı (ENH) Ek Kurulu Güç: 120 MW	ELEKTRİK ENERJİSİ 1 Termik Santral (1) ENH yok Ek Kurulu Güç: 60 MW
5	Karabük Demir-Çelik Fabrikaları	3 -METAL VE ÜRÜNLERİ 5 Çeşitli Fabrika	METAL VE ÜRÜNLERİ 1 yeni Fabrika: Uçak Motorları Fab. (2) + Karabük Yatırımları
		4-KİMYA+GIDASANAYİ 7 Fabrika Kütahya Sentetik Benzin ve Motorin üretecek tesis Yılda 16 500 ton benzin ve 6000 ton motorin kapasiteli Azot (Gübre) Tesisi Semi-Kok Tesisi	KİMYA+GIDA SANAYİ Yatırım Yok Batman Petrol Rafinerisi (3) 8 bin ton/yıl Yatırım yok Yatırım yok
15 16 17	ÇEŞİTLİ FABRİKALAR Zonguldak Semikok Fab. Gemlik Suni İpek Fab. Isparta Gülyağı Fabrikası	5 - DOKUMA SANAYİ 1 İplik Fabrikası Erzurum	DOKUMA SANAYİ Sümerbank Çırçır Fabrikası İnşaatı başlamış 2 Dok. FB.
18 19 20 21	Kütahya Seramik Fab. ?? Keçiborlu Kükürt Fab. Kastamonu Kendir Fb. Beykoz Kundura Fb Tevsi	6 - TOPRAK ÜRÜNLERİ 2 Çimento Fabrikası (210 bin ton/yıl) Ateş Tuğla Fabrikası	TOPRAK ÜRÜNLERİ 1 Çimento Fabrikası (4) (90 bin ton/yıl) Ateş Tuğla Fabrikası (5)
		7- ŞEKER FABRİKALARI 4 Şeker fabrikası (Toplam kapasite: 100 bin ton/yıl)	Yatırım yok
	Madencilik Sektöründe Yatırımlar	8-MADENCİLİK SEKTÖRÜ Krom-Bakır-Demir-Kömür	Üretimde Artışlar
		9-ULAŞTIRMA SEKTÖRÜ 28 Yeni Gemi(67 bin DWI) Vagon-Lokomotif alımları	ABD'den alınan kullanılmış gemiler – DC3 uçakları
		10 – MUHTELİF 30 Küçük-Ortaboy Fabrika	Rize Çay Fab. (6) SEKA tevsi üniteleri
		Tüm Hedefler - Liste 2	Yatırımlar - Liste 3
	Beş yılda 21 Tesis	Dört yılda 26 Büyük Tesis	On bir yılda 6 Tesis

TABLO II 1939 – 1949 arası 6 Tesise karşılık 1950-60 arası 260 tesis

ATATÜRK-BAYAR 1938 Kalkınma Planı Hedefleri	1939 – 1949 Dönemi 11 Yıl Yatırımlar - Gerçekleşmeler	1950 – 1960 Dönemi 10 Yıl Yatırımlar - Gerçekleşmeler
1 - ALTYAPI 4 Liman	1 adet iskele (Ereğli) inşa halinde (i.h.)	Altyapı Yatırımları - Liste 1 11 Büyük Liman 40 bin km Karayolu 5 Havalimanı Hububat Siloları – Liste 1/1
2 - ELEKTRİK ENERJİSİ 2 Termik Santral 300 km Enerji Nakil Hattı (ENH) Ek Kurulu Güç: 120 MW	1 Termik Santral (1) ENH yok Ek Kurulu Güç: 60 MW	Enerji Yatırımları - Liste 2 5 Termik Santral 4 000 km ENH + 4000 km ENH (i.h.) 5 büyük baraj + 5 büyük baraj (i.h.) Ek Kurulu Güç: 942 MW
3 - METAL VE ÜRÜNLERİ 5 Çeşitli Fabrika	1 yeni Fabrika: Uçak Motorları Fab. (2) + Karabük Yatırımları	Metal Sanayi Yatırımları 40 Fabrika – Liste 3 Karabük+MKE yatırımları ERDEMİR -Şirket kuruluşu
4 - KİMYA+GIDA SANAYİ 7 Fabrika Kütahya Sentetik Benzin ve Motorin üretecek tesis Yılda 16 500 ton benzin ve 6 000 ton motorin kapasiteli Azot (Gübre) Tesisi Semi-Kok Tesisi	Yatırım Yok Batman Petrol Rafinerisi (3) 8 bin ton/yıl Yatırım yok Yatırım yok	Kimya Sanayi Yatırımları 44 Fabrika - Liste 4 ve 4/1 (Boya + İlaç + Gübre) Yeni Batman Rafinerisi 660 bin ton ATAŞ + İPRAŞ (i.h.) Toplam 4.86 milyon ton Kütahya Azot Sanayi Kompleksi (i.h.)
5 - DOKUMA SANAYİ 1 İplik Fabrikası Erzurum	Sümerbank Çırcır Fabrikası İnşaatı başlamış 2 Dok. Fab.	Dokuma Fabrikaları - Liste 5 30 Büyük İplik ve Dok. Fab.
6 - TOPRAK ÜRÜNLERİ 2 Çimento Fabrikası (210 bin ton/yıl) Ateş Tuğla Fabrikası	1 Çimento Fabrikası (4) (90 bin ton/yıl) Ateş Tuğla Fabrikası (5)	Çimento Fabrikaları -Liste 6 14 Çimento Fabrikası +5 Çimento Fabrikası (i.h.) (3 milyon ton/yl ek kapas.) Ateş Tuğla Fab. tevsii - % 400
7 – ŞEKER FABRİKALARI 4 Şeker fabrikası (Toplam kapasite: 100 bin ton/yıl)	Yatırım yok	Şeker Fabrikaları – Liste 7 11 Şeker Fabrikası + 2 Şeker Fabrikası (i.h.) (600 bin ton/yıl ek kapasite)
8-MADENCİLİK SEKTÖRÜ Krom-Bakır-Demir-Kömür	Üretimde Artışlar	Madencilik Sektörü - Liste 8 Üretimde büyük artışlar
9 – ULAŞTIRMA SEKTÖRÜ 28 Yeni Gemi(67 bin DWT) Vagon-Lokomotif alımları	ABD'den alınan kullanılmış gemiler – DC3 uçakları	Ulaştırma Sektörü - Liste 9 Yeni gemiler + Viscount'lar Binlerce vagon + lokomotif
10 – MUHTELİF 30 Küçük-Ortaboy Fabrika	Rize Çay Fab. (6) SEKA tevsii üniteleri	61 Büyük Fabrika - Liste 10
Tüm Hedefler - Liste 11	Yatırımlar - Liste 12	Yatırımlar Listeler 1 - 10
26 Büyük Tesis	6 Tesis (1938 x ¼)	260 Büyük Tesis (1938 x 10)

TABLO III - 27 Mayıs'ta İnşa Halinde Bulunan Büyük (Kamu) Yatırımlar

	SÜMERBANK YATIRIMLARI	Bitirilme Tarihi
1	Antalya Dokuma Fabrikası	1.1.1961
2	Adıyaman Dokuma Fabrikası	5.7.1967
3	Karaman İplik ve Dokuma Fabrikası	22.7.1967
4	Nevşehir Dokuma Fabrikası	1.12.1967
5	Tarsus Mensucat Boyaları Fabrikası	1965
6	Salihli Palamut Özü Fabrikası	1961
7	Ordu Soya Yağı Fabrikası	1965
8	Bolu Sunta Fabrikası	1962
	TÜRKİYE ÇİMENTO SANAYİ T.A.Ş. YATIRIMLARI	
9	Gaziantep Çimento Fabrikası	1961
10	Söke Çimento Fabrikası	1962
11	Bartın Çimento Fabrikası	1962
12	Niğde Çimento Fabrikası	1964
	ÖZEL ÇİMENTO FABRİKASI	
13	Konya Çimento Fabrikası	1963
	PETROL RAFİNERİLERİ	
14	Batman Tevsi	?.?.1960 Kimse bilmiyor !
15	İPRAŞ (Bugünkü adı TÜPRAŞ)	24.8.1961
16	ATAŞ	3.12.1961
	DEMİR – ÇELİK SANAYİİ	
17	Karabük Tevsi Yatırımları	1965 yılına kadar
18	Ereğli Demir Çelik	15.5.1965
	ŞEKER FABRİKALARI	
19	Ankara Şeker Fabrikası	19.10.1962
20	Kastamonu Şeker Fabrikası	14.10.1963
	GÜBRE FABRİKASI	
21	Kütahya Azot Sanayi Kompleksi	27.11.1961
	HİDROELEKTRİK SANTRALLİ (HES) BARAJLAR	
22	Tortum	22 MW 1960
23	İkizdere	15 MW 1961
24	Kepez	27 MW 1961
25	Tokat – Almus	76 MW 1967

25 büyük kuruluş. Almus dışında tümü 1965 yılında hizmete girmiş. 260 büyük tesisin % 90'ı 27 Mayıs öncesi, % 10'u 1960-1965 arasında tamamlanarak Türk Milletinin hizmetine sunulmuştur.

**TABLO IV - 1950 – 1960 Döneminde Yatırımların
Parasal Boyutları Enerji Yatırımları**

	Yatırımın Adı-Yeri	Kapasitesi MW	Milyon TL	Yılı ²²
1	Sarıyar Barajı ve HES	160	272	1956
2	Seyhan Barajı ve HES	54	427	1956
3	Kemer Barajı ve HES	48	316	1958
4	Hirfanlı Barajı ve HES	128	416	1960
5	Demirköprü (Gediz) ve HES	69	361	1960
	Toplam Hidrolik Kapasite	459	1 792 ²³	
6	Silahtarğa Tevsi	56	22	1956
7	Izmir (Eshot) Tevsi	33	13	1956
8	Çatalağzı II. Unite	60	40	1956
9	Tunçbilek	64	58	1956
10	Soma	40	50	1958
	Toplam Termik Kapasite	253	183 ²⁴	
11	Defne-Harbiye HES	3	4	1953
12	Girlevik – Erzincan Baraj ve HES	3	3	1955
13	Hazar – Elazığ Barajı ve HES	12	28	1957
14	Botan – Siirt Barajı ve HES	1	13	1957
15	Ceyhan Baraj 1 ve HES	4	15	1958
16	Göksu – Konya Barajı ve HES	10	20	1959
17	Emet – Kütahya Barajı ve HES	4	13	1960
18	Kovada Isparta Barajı ve HES	8	21	1960
	Toplam Küçük Hidro	45	117 ²⁵	

Sulama Amaçlı Barajlar

	Yatırımın Adı-Yeri	Milyon TL	Yıl
1	Ayrancı – Konya	28	1958
2	Damsa – Nevşehir	3	1957
3	Sille – Konya	6	1960
	Toplam Yatırım	37	

27 Mayıs'ta devam eden baraj yatırımları

	Yatırımın Adı-Yeri	Kapasitesi	Milyon TL	Yılı
1	Kesikköprü Barajı ve HES	76	153	1966
2	Almus Barajı ve HES	27	132	1966
3	İkizdere Barajı ve HES	15	27	1961
4	Tortum Nehir Santrali	22	31	1960
5	Kepez Barajı ve HES	27	??	1961
6	Kepez Hariç Toplam	140	343 ²⁶	

²² Hizmete açıldığı – üretime başladığı yıl

²³ Ortalama 3.9 milyon TL/MW

²⁴ Ortalama 723 bin TL/MW

²⁵ Ortalama 2.6 milyon TL/MW

²⁶ Ortalama 2.5 milyon TL/MW

27 Mayıs'ta devam eden Sulama Amaçlı Barajlar

	Yatırımın Adı-Yeri	Milyon TL	Yıl
1	May – Konya	12	1960
2	Mamasın – Niğde	18	1962
3	Apa – Konya	20	1962
4	Altınapa – Konya	10	1967
5	Seyitler – Afyon	12	1962
	Toplam Yatırım	72	

Enerji Yatırımları İcmal

	Yatırımlar	Durum	milyon TL
1	HES'li Büyük Barajlar	27 Mayıs öncesi tamamlanmış	1 792
2	HES'li Büyük Barajlar	27 Mayıs'ta inşa halinde	343
3	HES'li Küçük Barajlar	27 Mayıs öncesi tamamlanmış	117
4	Sulama Amaçlı Barajlar	27 Mayıs öncesi tamamlanmış	37
5	Sulama Amaçlı Barajlar	27 Mayıs'ta inşa halinde	72
6	Barajlar Toplam		2 361
7	Termik Santraller		183
8	Barajlar + T. Santraller		2 544
9	Enerji Nakil Hatları	27 Mayıs öncesi tamamlanmış	400
10	Enerji Nakil Hatları	27 Mayıs'ta inşa halinde	500
11	Enerji Nakil Hatları Topl		900
12	Enerji Yatırımları Topl		3 444

NOT: Bu meblağ (3.5 milyar TL) yaklaşık olarak karayolu yapım yatırım bütçesine (27 Mayıs öncesi fiilen harcanmış) eşittir.

Altyapı Ve Ulaştırma Yatırımları (1950-1960)

	YATIRIMLAR	milyon TL
1	Limanlar – 11 Liman	900
2	Hava Limanları – 5 Hava Limanı	110
3	Hububat Siloları	90
4	TCDD (Yol – Ray – Köprü – Lokomotif – Vagon vs	189
5	Denizcilik Bankası Yatırımları	337
6	PTT Yatırımları	230
7	THY Yatırımları (5 Viscount + 6 F-27)	100
8	Ulaştırma Sektörü Diğer	44
9	Altyapı + Ulaştırma Sektörü Toplam	2 000

Sanayi Yatırımları

	Yatırımlar	milyon TL
1	Şeker Fabrikaları (11 Fabrika + Ankara-Kastamonu)	536
2	Çimento Fabrikaları (5 Tevsi + 14 Yeni) 19 Fabrika	503
3	Kütahya Azot Sanayi Kompleksi	450
4	Dokuma Fabrikaları: 30 Haziran 1959 tarihine kadar yatırım 30 Haziran 1959'da inşa halinde	1 768 560
5	Karabük Tevsi Yatırımları 1958 sonuna kadar harcanan 1965 yılına kadar programlanmış	262 687
6	SEKA Yatırımları 1958 sonuna kadar harcanan İnşa Halinde	47 62
7	MKE Yatırımları Tamamlanmış İnşa Halinde	141 120
	Devletin Büyük Sanayi Yatırımları (Toplam)	
8	ERDEMİR – 11 Mayıs 1960'da şirket tescil edilmiş, lisansör, yabancı ortak ve dış kredi sağlanmış 15 Mayıs 1965 tarihinde yatırım tamamlanmış	2 800
	ERDEMİR dxahil Genel Toplam (yaklaşık)	8 000

TABLO V - Türkiye'nin Seçilmiş Üretim-Tüketim Göstergeleri

	ÜRETİM - ÜRÜN	birim	1950	1960	Artış %	1965
	Liste No. 1 – Tarım					
1	Buğday	bin ton	3 872	8 450	118	8 500
2	Arpa	bin ton	2 047	3 700	81	3 300
3	Mısır	bin ton	628	1 090	74	945
4	Pancar	bin ton	855	4 385	413	3 421
5	Tüm Tarla ve Ağaç Ürünleri	bin ton	12 200	26 600	118	26 000
	Liste No. 2 – Sanayi					
1	Çelik – Hadde Ürünleri	bin ton	76	215	183	759
2	Çimento	bin ton	395	2 038	416	3 238
3	Şeker	bin ton	137	643	369	600
4	Pamuklu Kumaş	milyon metre	130	527	305	600
5	Kağıt	bin ton	18	64	256	75
6	Taş Kömürü	bin ton	4 361	6 318	45	7 019
7	Linyit	bin ton	1 214	3 867	219	6 350
8	Brüt Elektrik Enerjisi	bin ton	790	2 815	256	4 953
	Özelliği olan sektör					
1	İlaç	Altın kg ²⁷	1 673	16 764	902	36 079

²⁵ DPT Yayını No. 772. İlaç sektörünü cari TL üzerinden verdiği için kıyaslamak amacı ile cari TL değerler altına dönüştürüldü.

Liste No. 3 – Çeşitli						
1	Kum Çakıl 250 doz. Beton hesabı ile	milyon ton	5	20	300	32
2	Kereste	bin m ³	332	1 138	243	1 626
3	Sigara Kişibaşına/Yıl	bin ton gram	18 859	26 937	44 9	32 1 006
4	Rakı (Satışlar)	bin litre	6 300	12 500		14 000
5	Kuru Çay	Kg	200	5 900		13 200
6	Yünlü Kumaş	milyon metre	5 900	19 600	232	23 000
TÜKETİM – ÜRÜN						
	Evlerde ve İşyerlerinde Elektrik	milyon kilowatsaat	109	460	322	823
	Sanayide Elektrik	milyon kwst	509	1 752	244	3 133
	Petrol Ürünleri	bin ton	503	1 729	244	3 384
	DİE – DPT (ortalama)	Göstergelerinde	Artışlar	1960/1950		%
	GSMH – Tarım	Sabit TL				59
	GSMH – Sanayi					79
	GSMH – İnşaat					94
	GSMH – Ulaştırma					155

Tablo V'e Kaynak Tablo:

	1950	1960	Artış %	1950	1960	Artış %	DİE+DPT Ortalama
Tarım	4 551	7 404	63	12 107	18 376	55	59
Sanayi	1 014	1 795	77	4 051	7 302	80	79
İnşaat	455	982	116	1 322	2 261	71	94
Ulaştırma	488	1 254	157	1 167	2 954	153	155
GSMH	9 457	17 467	85	28 491	49 941	75	80

Kaynak: DİE Yayınları No 380 (Sf. 412) – 420 (Sf. 5) – 510 (Sf. 422)

DPT Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP) Kitabı (Sf. 14)

1960 Yılı'nın 1950 Yılı'nın Göstergeleri İle Kıyaslanması

		Fiziksel Üretim Tüketim Göstergelerine göre Artış %	DİE-DPT Parsal (GSMH) Göstergelere göre Artış %	YORUM
1	Tarım	118	59	Tam yarısı !
2	Sanayi	244	79	Üçte biri !
3	İnşaat	288	94	Üçte biri !
4	Ulaştırma	244	155	% 64'ü
5	GSMH	140	80	% 57'si

YORUM: Bir ülkede fiziksel göstergeler ile parasal göstergeler arasında bu ölçüde fark varsa bu fark *en azından* araştırılmalıdır. Türk mediasında ve internette bu farkı bir buçuk yıldır ısrarla dile getiriyorum. Tepki: SIFIR. Birisi kalkıp "Sen yanlış

yapıyorsun. Yanlışın şurada” demiyor. Eleştirdiğim bilimadamları yorum yapmaktan kaçınıyorlar. Kendilerini bu broşür ile DİE-DPT’nin parasal göstergelerini ve geliştirdiğim tabloları yorumlamaya davet ediyorum.

19 Mayıs 200514 Mayıs’tan Sonra Yeni Kamu Kuruluşları veya Ortaklıkları

Et Balık Kurumu	1952	ATOM Enerjisi Komisyonu	1956
DSİ	1954	THY	1956
TPAO	1954	DHMI	1956
DMO	1954	GİMA	1956
Vakıflar Bankası	1954	Yapağı Ve Tiftik A.Ş.	1956
Migros	1954	Sanayi Bakanlığı	1957
Türk Traktör	1954	İmar ve İskan Bakanlığı	1957
Çukurova Elektrik A.Ş.	1954	Basın-Yayın&Turizm Bak.	1957
D.B. Deniz Nakliyat T.A.Ş.	1955	Yem Sanayi	1958
Demir Çeliş İşletmeleri	1955	İPRAŞ	1960
SEKA	1955	ERDEMİR	1960

SORU: Bunların hangisi gereksiz, yararsız, zamansız, keyfi, popülist ve ülke çıkarlarına karşı bir kuruluştur? Ya da siz olsaydınız hangisini kurar, hangisini kurmazdınız?

KAYNAKÇA

- 1 – DİE Yayınları No. 380 – 420 – 510 – 2252
- 2 – DPT Yayını No. 772
- 3 – DPT Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kitabı
- 4 – Ekonomi Ağırlıklı Türkiye Cumhuriyeti Kronolojisi 1939 – 1950
Kemalist-*demokrat* TÜRKİYE Dergisi Sayı 123
- 5 - Ekonomi Ağırlıklı Türkiye Cumhuriyeti Kronolojisi 1950 – 1960
Kemalist-*demokrat* TÜRKİYE Dergisi Sayı 137
- 6 – Bilgiç, Dr., Sadettin “Türkiye’de Seçimler ve Seçim Kanunları” (1995)
- 7 – Varlık Dergisi, Aralık 1949 sayısı içinde Yaşar Nabi makalesi
- 8 – **ULUS Gazetesi 19 Eylül 1938**
Atatürk’ün Başbakanı Bayar’ın açıklaması: “4 Yılda 4 Şeker Fabrikası kurulacak”
- 9 – **ULUS Gazetesi 19 Eylül 1948**
On bir yılda tek bir şeker fabrikası kurulamamış.
İnönü’nün Başbakanı Saka’nın açıklaması:
“Şeker fabrikası kurulamadığı için şekere % 60 zam yapıldı” !
Gazete aynı. On yıl geçmiş, tarih gün ve ay olarak aynı.
Cumhurbaşkanları ve Başbakanlar farklı !
- 10 – Milli Birlik Komitesi (MBK) 1 Numaralı Broşürü – 27 Ağustos 1960

Gsmh Hesaplarında Çelişkiler 1948 Sabit Fiyatlarla Die Yayını No. 380 Göre
Gsmh Payları

		Milyon TL DİE No 380	GSMH Payı %	1960 GSMH hesaplanmış	Yeni GSMH Payı %
1	Tarım	4 472	47.73	9 749 (2.18)	43.48
2	Sanayi	1 094	11.68	3 763 (3.44)	16.78
3	İnşaat	319	3.40	1 238 (3.88)	5.49
4	Ulaştırma	477	5.10	1 391 (3.44)	6.21
5	Ticaret	952	10.16	2 475 (2.60)	
	Ara Toplam	7 314	78.06	18 616	
6	Diğer	1671	17.83	3 091 (1.85)	
7	Fark	385		712 (1.85)	
8	GSMH	9 370	100.00	22 419	

SONUÇ: 1960 GSMH'sı 1950 GSMH'sına oranla en az % 139 büyümüş:
22 419/9370 = 2.39 (% 139)

Ticaret x (118 x2 + 244)/3 = 160

Diğerler x 1.85 (GSMH artışı % 85 DİE'ye göre

1968 sabit fiyatlarla (DİE)

1950 Sanayi-GSMH 5 054

1960 Sanayi-GSMH 11 100 Artış: % 120 (10 yıllık) Ortalama: % 12

1965 Sanayi-GSMH 17 501 Artış: % 246 (15 yıllık) Ortalama: % 16.4

1950 Cari Fiyatlarla Sanayi-GSMH 1 419 Altın 5.2 TL/gr 272.9

1960 Cari Fiyatlarla Sanayi-GSMH 8 046 Altın 16.1 TL/gr 499.8

1965 Cari Fiyatlarla Sanayi-GSMH 15 339 Altın: 14.0 TL/gr 1 095.6

Artış 1960 = 499.8/272.9 = % 83 (Ortalama % 8.3/yıl)

Artış 1965 = 1 095.6/272.9 = % 301 (Ortalama % 20.1/yıl)

* 14-15 Mayıs 2005'teki "Özgürlük ve Demokrasi" Sempozyumunda sunulan tebliğ.